

**TŘICET LET KATEDRY GEOGRAFIE
PŘÍRODOVĚDECKÉ FAKULTY
UNIVERZITY J. E. PURKYNĚ
V OSVOBOZENÉ REPUBLICE****MILOŠ NOSEK****Katedra geografie přírodovědecké fakulty Univerzity J. E. Purkyně, Brno, Kotlářská 2
ČSSR****Резюме****ТРИДЦАТЬ ЛЕТ КАФЕДРЫ ГЕОГРАФИИ ЕСТЕСТВЕННОГО
ФАКУЛЬТЕТА УНИВЕРСИТЕТА им. Я. Эв. ПУРКИНЕ
В ОСВОБОЖДЕННОЙ РЕСПУБЛИКЕ****Милош Носек**

Война и нацистская оккупация имели для брненской географии тяжелые и трагические последствия. Здание Географического института естественного факультета брненского университета было уничтожено бомбами, коллекции и библиотека были повреждены и передовые чехословацкие географы, преподаватели естественного факультета брненского университета, были замучены до смерти. Профессора Фр. Колачек и Фр. Ржиковский и доцент Б. Грудичка погибли в концлагере Маутхаузен (FR. VITASEK 1945; Folia, 1973). Сразу же после освобождения г. Брно доблестной Советской Армией (26 апреля 1945 г.) профессор Фр. Витасек отыскал новое здание и начал из руин создавать новый институт; первую лекцию после насильственного закрытия чешских высших учебных заведений нацистами в 1939 г. он читал уже 4-ого июня 1945 г. С именем этого самого передового чехословацкого географа останется навсегда связано создание и развитие брненских и других моравских центров географических исследований. Большая победа трудящегося народа в феврале 1948 г. и реформа высших учебных заведений обозначали не только интенсивное развитие науки и учебных заведений, но и их марксистско-ленинскую ориентацию. Это была знаменательная веха для брненской географии. В 1950 г. возникла кафедра географии объединением Географического института с Отделением и семинаром физической географии естественного факультета, а с учебного года 1951/52 также с Отделением и семинаром исторической географии и исторической этнографии философского факультета. С 1962 г. кафедра организационно разделена на три отделения — физической географии и картографии, экономической географии и метеорологии и климатологии. Интенсивно развивались дисциплины физической географии — геоморфология, гидрология, климатология с метеорологией, которые были и остались основными дисциплинами исследования и научной специализации. С середины шестидесятых годов началось развитие картографии, а за последние пять лет — биогеографии, педологии, географии почв, науки о ландшафте и проблема-

тики охраны и образования окружающей среды. В учебные программы постепенно вводились математическая статистика, математика, физика, а в последние годы — программирование, системный подход и системный анализ и другие вспомогательные дисциплины. Неделимой частью обучения наряду с экскурсиями стали и полевые упражнения, преддипломная и производственная практика (2—4 недели). После освобождения проводилось обучение географии, вместе с другими дисциплинами, с целью воспитания преподавателей гимназий, причем установились две главных комбинации: математика — география и география — биология. После реформы высших учебных заведений проводилось специальное обучение географии в двух направлениях: физическая география и метеорология, климатология и гидрология.

Экономическая география имела трудные условия развития, так как оба ее преподавателя — профессора Колачек и Ржиковский погибли в концлагере, однако в последние годы положение удручилось настолько, что с 1975/76 г. открывается также специальное обучение экономической географии.

Обучение направлено как на теоретические, так и на практические проблемы и выпускники географии принимают участие в решении вопросов социалистического строительства.

В сравнении с общим числом 6 преподавателей в 1939 г., в настоящее время кафедра насчитывает 10 штатных работников, в том числе 1 ординарного профессора, 1 доцента и 8 старших ассистентов и 3 внештатных доцента и 3 научных работника (недавно 2 профессора вышли на пенсию и 1 доцент умер). Кроме того на кафедре работает 1 секретарь и 3 технических работника, тогда как в 1939 г. здесь работал 1 младший служащий.

Повышению научной квалификации служит подготовка к экзамену на звание доктора проводимая индивидуально, и в большинстве случаев заочно. За 1945—1975 гг. было присвоено 77 академических званий RNDr. (*rerum naturalium doctor*), между тем как за 1921—1939 гг. только 17, причем 31 звание — по физической географии, 20 по экономической и региональной географии, 6 по картографии и 20 по метеорологии и климатологии. С 1966 г. эти звания присваивают 4 комиссии (по физической географии, экономической и региональной географии, по картографии и метеорологии и климатологии). С 1952 г. была введена форма очной и заочной научной подготовки аспирантов для соискания звания кандидата географических наук. Естественный факультет имеет право обучать аспирантов по физической и региональной географии, по картографии и гидрологии. На кафедре обучались в обеих формах в общем 12 аспирантов. Факультет имеет право присваивать звание кандидата (CSc.) и доктора (DrSc.) географических, наук по всем основным географическим дисциплинам и специализациям; до сих пор он присвоил 20 таких званий.

Библиотека кафедры насчитывает почти 23 тысячи книг (в 1939 г. лишь 8654), коллекции карт и атласов — 20 608 (в 1939 г. 2 075). За последние 30 лет работники кафедры опубликовали 28 учебников, пособий и книжных публикаций, 205 научных статей, 9 карт и 308 мелких статей, сообщений и рецензий. Опубликованные работы представляют собой результаты факультетских, ведомственных и государственных исследовательских заданий, о которых в большинстве случаев достаточно сообщается в Ročenky UJEP 1964, 1968, 1972).

Успешным развитием и полученными результатами кафедра обязана социалистической общественной системе. Дальнейшему укреплению и углублению, а также выполнению задач, поставленных Коммунистической партией и Правительством ЧССР, кафедра будет содействовать своей деятельностью по мере всех своих сил.

Summary

THIRTY YEARS OF THE DEPARTMENT OF GEOGRAPHY OF THE FACULTY OF SCIENCE, J. E. PURKYNĚ UNIVERSITY, IN THE LIBERATED REPUBLIC

The war and the Nazi occupation had hard and tragic consequences for geography in Brno. The building of the Geographical institute of the Faculty of Science of Brno University was destroyed by bombs, the collections and the library were damaged and foremost Czechoslovak geographers—teachers of the Faculty of Science of Brno University—were killed. Professors Fr. Kolářek and Fr. Říkovský and Asst. Professor B. Hrudíčka were tortured to death in the concentration camp of Mauthausen (FR. VITÁSEK 1945; Folia, 1973). Immediately after the

liberation of the City of Brno by the glorious Soviet Army (26 April, 1945) Professor Fr. Vitásek succeeded in obtaining a new building, from the litter he began building up a new institute and as early as 4 June 1945 he started the first lectures after the forced closing of Czech universities by the Nazis in 1939; the name of this foremost Czechoslovak geographer will forever be connected with the building and further development of geographical institutions not only in Brno, but also in other places in Moravia. The great victory of the working people in February 1948 and the reform of universities did not mean only an intensive development of science and education, but also their Marx-Leninist orientation. That was also an important milestone for the Brno geography. In 1950 the Department of Geography arose by the fusion of the Geographical Institute and further geographical institutions—the Department and seminary of Physical Geography of the Faculty of Science and, starting with the academic year 1951/52 also the Department and seminary of Historical Geography and Historical Ethnography of the Faculty of Arts. Since 1962 the Department has been divided into three sections from the point of view of organisation—physical geography and cartography, economic geography, and meteorology and climatology. The branches of physical geography—geomorphology, hydrology, climatology with meteorology, which were and have remained the main fields of research and study specialisations, were intensively developed. Since the mid-sixties there has been a development of cartography and in the last five years biogeography, pedology, geography of soils, science of the landscape and the problems of the protection and creation of the environment have been developed. Gradually mathematical statistics, mathematics, physics, and in recent years programming, the system approach and the system analysis and further auxiliary branches have been included in the study programmes. Besides excursions, practical exercises in the field, pre-diploma and working practice of 2 to 4 weeks have become integral parts of the study. After the liberation the study of geography together with further subjects for the education of future secondary school teachers was started which stabilised in two main combinations—mathematics and geography and mathematics and biology. After the school reform special studies of geography was started in two streams, i.e. physical geography and meteorology, climatology and hydrology.

Economic geography had difficult conditions of development, as both teachers of that subject, Professors Říkovský and Koláček, died in the concentration camp; in recent years, however, the situation developed in such a way that from the year 1975/76 also specialised studies of economic geography are opened.

The studies are oriented both on theoretical and practical problems and the graduates of geography make themselves distinctly useful in the solution of the problems of socialist construction.

At present the Department has 10 internal teachers, including 1 full professor, 1 associate professor, 8 lecturers, 3 external associate professors and 3 scientific workers (recently 2 professors have retired and 1 associate professor died) as against the total of 6 teachers in 1939. Further the Department has 1 secretary and 3 technical workers, while in 1939 there was only 1 employee.

Scientific preparation takes place in the form of post-graduate doctor's studies, mostly in individual external form; in the period of 1945 to 1975 77 doctor's degrees were awarded (RNDr. i.e. *rerum naturalium* doctor) as against 17 in the period of 1921 to 1939, out of which 31 degrees were of physical geography, 20 of economic and regional geography, 6 of cartography, and 20 of meteorology and climatology. Since 1966 these degrees have been awarded by 4 rigorous committees (physical geography, economic and regional geography, cartography, and meteorology and climatology). In 1952 the form of internal end postgraduate scientific preparation was introduced to acquire the scientific degree of "candidatus scientiarum", i.e., candidate of geographical sciences. The Faculty of Science has the right of preparing in physical and regional geography, in cartography, and in hydrology. On the whole, 12 post-graduates were trained at the Department in both forms. The faculty has the right of awarding the degrees of candidate (CSc.) and doctor (DrSc.) of geographical sciences in all chief geographical branches and specializations. So far 20 degrees have been awarded.

The library of the Department has almost 23 thousand volumes (in 1939 they were 8,654), the collections of maps and atlases has 20,608 items (2,075 in 1939). In the last 30 years the members of the Department have published 28 textbooks, manuals and books, 205 scientific discussions and papers, 9 maps and 308 short papers, reports and reviews. The published works are the results of the research task of the Faculty, the scientific branch and the state. They have been mentioned in the Year-books of J. E. Purkyně University (J. E. P. University Year-Books 1964, 1968, 1972). For the successful development and the results achieved the Department is indebted to the socialist system; the Department will do its best to contribute to further development and strengthening of the socialist system and to the fulfilment of the tasks set by the Communist party of Czechoslovakia and by the Government of the ČSSR.

Dnes je tomu právě třicet let, kdy v této posluchárně byla oficiálně zahájena činnost tehdejšího Zeměpisného ústavu brněnské univerzity¹⁾, když profesor Vitásek, ředitel tohoto ústavu, měl první přednášky po více než pětiletém násilném uzavření českých vysokých škol německými fašisty.

Válka a nacistická okupace měla zejména pro brněnskou geografii tragické následky. Bombami byla zničena budova ústavu na Kounicově ulici 38 (nyní Leninova ul.)²⁾, z níž byly knihovna a sbírky ihned po uzavření vysokých škol v roce 1939 přestěhovány do nynějšího pavilónu biochemie v areálu fakulty, v němž po jejich založení Zeměpisný ústav začínal. Bombami byl poškozen i tento pavilón, knihovna a sbírky.³⁾

V koncentračním táboře Mauthausen zahynuli přední představitelé československé geografie, vynikající učitelé naší fakulty profesori Koláček a Říkovský a docent Hrudička, jejichž památky jsme před třemi roky vzpoměli odhalením pamětní desky a sympoziem konaným k uctění jejich památek.⁴⁾

Byla to těžká ztráta pro rozvoj některých geografických disciplín na naší fakultě v osvobozené republice, neboť například meteorologii a klimatologii se vedle prof. Vitáska zabývali profesori Koláček a Říkovský a zejména docent Hrudička, hydrologii a kartografií prof. Koláček. Zejména těžce byla poškozena ekonomická geografie, již se částečně zabýval prof. Koláček a zejména prof. Říkovský, který položil základy moderní české sídelní geografie. Tato okolnost byla jednou z příčin, nikoli však jedinou, proč se rozvoj ekonomické geografie na naší fakultě až do současné doby opožďoval.

Krátce po osvobození Brna Sovětskou armádou získal prof. Vitásek v náhradu za zničený ústav budovu bývalé německé lidové vysoké školy⁵⁾ na Janáčkově nám. 2a, v níž byl umístěn Zeměpisný ústav a pozdější katedra až do roku 1964, kdy na fakultě došlo k dislokaci.

Prvé roky po válce byly ve znamení obnovy ústavu a jeho činnosti v podstatě v duchu předválečné brněnské pokrokové buržoasní geografie. Do ní postupně pronikaly prvky marxistické sovětské geografie, na níž se zejména po Vítězném únoru 1948 pod vlivem sovětské geografické literatury orientovala převážná část mladých učitelů, kteří do poloviny padesátých let postupně přicházeli na katedru.

Léta obnovy, budování a prvního poválečného rozvoje geografie na přírodovědecké fakultě, avšak i dalších brněnských a moravských geografických pracovišť po osvobození zůstanou navždy spojena se jménem profesora Vitáska, jednoho z nej přednějších československých geografů po druhé světové válce, jehož památky vzpomínáme při této slavnostní příležitosti s úctou a vděčností. S bohatými zkušenostmi z předválečné výstavby geografie na fakultě, se zápalem a neobyčejnou energií se mu podařilo velmi brzy obnovit pedagogickou činnost ústavu a práci v hlavních geografických disciplínách. Za jeho budovatelské dílo a vynikající pedagogickou

¹⁾ Dne 4. června 1975 ve velké posluchárně bývalého Zeměpisného ústavu, nyní budova kateder matematiky, Janáčkovo nám. 2a.

²⁾ Při náletu na Brno dne 20. listopadu 1944.

³⁾ Blíže viz Fr. Vitásek: za prof. Fr. Koláčkem, Fr. Říkovským a doc. B. Hrudičkou. Sborník Čs. spol. zeměpisné, sv. L., roč. 1945, 48—49.

⁴⁾ Pamětní deska byla odhalena dne 25. října 1972 a symposium se konalo ve dnech 25. a 26. října 1972, viz Folia fac. sci. nat. Univ. Purkynianae Brunensis, Geographia 8, Tom XIV, op. 11.

⁵⁾ Patřila německému demokratickému spolku, který byl po obsazení Československa nacisty rozpuštěn.

a vědeckou práci byl zvolen členem korespondentem ČSAV a byl mu udělen Řád práce. Na základech jím položených se brněnská geografie na Univerzitě i v ČSAV rozvinula tak, že na sklonku svého života mohl prof. Vitásek (1973) konstatovat: „Za posledních deset let se tak Brno stalo jedním z hlavních středisek geografického výzkumu v Československu a stalo se i známé v zahraničí. Svědčí o tom nejen účast zahraničních geografů, zejména ze socialistických zemí na sympoziích pořádaných v Brně, ale i studijní pobyty geografů z mnoha zemí na UJEP i v GgÚ ČSAV. Nikdy v minulosti neměli brněnští geografové tak příznivé pracovní podmínky jaké byly vytvořeny socialistickým zřízením a nikdy neměli tak otevřené perspektivy pro rozvoj teorie geografie a její využití v praxi. Společnou prací univerzitních i akademických geografů jsou tak vytvořeny podmínky pro další vzrůst Brna jako centra národní i mezinárodní aktivity geografů.“

Byla také obnovena činnost Oddělení a semináře pro fyzický zeměpis, jehož ředitelem se stal prof. Krejčí, který během válečných let získal bohaté zkušenosti s uplatněním fyzické geografie v praxi. S praxí zůstával nadále v úzkém styku a to zejména v oblasti geomorfologie a hydrologie. Od počátku svého působení po osvození na fakultě se i ve výuce snažil geografii přibližovat praxi a absolventy geografie v praxi uplatňovat. Spolu s profesorem Vitáskem zaměřovali ve fyzické geografii nastupující asistenty tak, aby byli na jednotlivé její disciplíny hluboce specializováni na širokém geografickém základě.

Úzká spolupráce byla obnovena i s oddělením a seminářem pro historickou geografii a historickou etnologii filosofické fakulty, které bylo, podobně jako před válkou, v budově Zeměpisného ústavu. Do roku 1952, kdy vznikl Kabinet pro historickou geografii ČSAV, bylo toto oddělení jediným historicko-geografickým pracovištěm v Československu.

V prvních letech po válce hlavní činnost ústavu spočívala v takřka masové výuce budoucích profesorů geografie na gymnáziích a ve výuce zeměpisu posluchačů vysokých škol — absolventů válečných ročníků gymnázií, na nichž byl tehdejší zeměpis deformován nacistickou ideologií a geopolitikou. Již od roku 1946 byly pro výchovu profesorů geografie konány přednášky a cvičení z metodiky geografie a praktické výstupy posluchačů na brněnských gymnáziích a dále také přednášky z branného zeměpisu.

Po únorovém vítězství pracujícího lidu došlo v roce 1948 na vysokých školách k základním změnám zakotveným ve vysokoškolské reformě, která znamenala zásadní počátek přeměny tehdejší vysoké školy na školu socialistického typu.

V roce 1950 byla ze Zeměpisného ústavu a Oddělení a semináře pro fyzický zeměpis zřízena katedra geografie, s níž od školního roku 1951/52 splynulo také Oddělení a seminář historický zeměpis, dějiny zeměpisu a historickou etnologii vedené prof. dr. Boh. Horákem převedené z filozofické fakulty na fakultu přírodovědeckou. Ze tří geografických pracovišť tedy byla vytvořena pouze katedra jediná, zatímco na sesterských fakultách v Praze a v Bratislavě vznikly dvě katedry — fyzické a ekonomické geografie. Toto opatření snad v té době nutné, protože jako důsledek války nebylo profesora ani docenta ekonomické geografie, prohlubovalo asymetrický vývoj ekonomické geografie na přírodovědecké fakultě brněnské univerzity až do současné doby. Tento nedostatek nebyl odstraněn ani v šedesátých letech, kdy se pro řešení této otázky ukazovaly vhodné podmínky již také vzhledem k potřebě absolventů — ekonomických geografů v Jihomoravském kraji a tak bude zapotřebí zabývat se i nadále otázkou založení této katedry v příštích letech.

Vlastní rozvoj geografických disciplín započal na počátku padesátých let. Vedle

geomorfologie to byla hydrologie povrchových a podzemních vod a meteorologie a klimatologie, z níž v letech 1950—53 konal externí přednášky prof. Konček. Ten pak i v dalších letech napomáhal katedře v činnosti v meteorologii a klimatologii. Uvedené disciplíny byly a zůstaly dodnes hlavními nosnými disciplínami výzkumu a studijních specializací katedry. K podstatnějšímu rozvoji kartografie a biogeografie tehdy nedošlo, neboť na počátku šedesátých let učitelé těchto disciplín z katedry odešli. Pedologie a geografie půd byla vyučována externími učiteli a nauka o krajině byla v té době disciplínou, o níž nejevila celá československá geografie valný zájem. Přes iniciativu, kterou pak na počátku šedesátých let v tomto směru vyvíjela čs. společnost zeměpisná, se katedra na tuto problematiku nezaměřila a začala se jí zabývat až od roku 1973. •

Před ekonomickou geografii na naší katedře reprezentovanou tehdy skupinkou dvou začínajících pracovníků stál významný úkol: oprostít se záporných vlivů tehdejší buržoasní české ekonomické geografie, avšak využít jejich kladných prvků a postupně ji přetvořit na vědu marxistickou. Přitom bylo používáno výsledků sovětské ekonomicko-geografické vědy reprezentované tehdy hlavně školou N. N. Baranského. Souběžně s tím se jejich práce začala orientovat na problematiku společenské praxe vytvářející se naší socialistické společnosti.

Zatímco fyzická geografie měla na katedře relativně příznivé podmínky v tom, že se jí zabývalo sedm učitelů katedry a že na konci padesátých let z nich byli dva profesori a jeden docent, byly podmínky rozvoje ekonomické geografie málo příznivé, poněvadž se jí zabývali toliko dva asistenti, původně rovněž fyzičti geografové, kteří se na ekonomickou geografii přeorientovali.

Zatímco do počátku padesátých let se studovaly různé učitelské kombinace zeměpisu bez pevného studijního plánu, konaly se dvě státní zkoušky, podobně jako před válkou, byly reformou zavedeny pevné studijní plány se systémem dílčích zkoušek a jedinou státní zkouškou. Ve studijních plánech byly jako povinné předměty zakotveny marxismus-leninismus, ruština a jeden z hlavních západních jazyků. Byla zavedena jediná studijní kombinace biologie-geologie-zeměpis, změněná později na biologii-zeměpis. Od šedesátých let pak byla zavedena kombinace matematika-zeměpis, která se velmi osvědčila i po odborné stránce, neboť její absolventi mají dobré předpoklady pro rozvíjení matematických metod v geografii.

Výuka ekonomické geografie byla konána pouze pro učitelský směr studia, což rovněž ekonomické geografii nepřispívalo k podstatnějšímu rozvoji, který jak známo je podporován tehdy, jsou-li pro něj vytvořeny větší perspektivy a dostatečně široký prostor.

Naproti tomu bylo od počátku reformy zavedeno též odborné studium fyzické geografie, v němž hlavní specializace byly geomorfologie, meteorologie a klimatologie a hydrologie. Nedostatkem tohoto studia bylo, že jeho základem byl v podstatě obsah učitelského studia, k němuž bylo přičleněno několik hodin přednášek a cvičení pomocných a profilujících disciplín uvedených specializací. Protože to pro odborné studium nebylo dostatečné, přizpůsobovali často sami učitelé výuku předmětů učitelského studia potřebám studia odborného, čímž byl částečně deformován obsah i cíl učitelského studia. Studenti odborného studia takto získávali i diplom učitelů středních škol. Tento stav snad zdůvodnitelný bezprostředně v období po reformě byl odstraněn až od zimního semestru v roce 1965, kdy bylo učitelské i odborné studium od sebe důsledně odděleno a odborné studium fyzické geografie prohloubeno a opřeno též o důkladnější matematicko-fyzikální základ. K prohloubení studia učitelského i odborného došlo i tím, že vedle tradičních geografických

exkurzí byla na konci padesátých let zavedena terénní cvičení, provozní a před-diplomní praxe z meteorologie a klimatologie a postupně z dalších disciplín, čímž bylo i studium značně přiblíženo svému objektu — příroda v praxi. Diplomní práce byly od počátku zaměřovány na aktuální témata a většinou souvisely úzce s výzkumnou tematikou katedry.

Do šedesátých let katedra vstupovala s jedním profesorem, jedním docentem a šesti asistenty a poprvé též se dvěma technickými pracovníky, jejichž přijetí si vynutila jednak potřeba správy rozsáhlé mapové sbírky a náročné technické práce na výzkumných úkolech katedry. Později dostala katedra i místo knihovníka pro svoji velkou knihovnu. Místo sekretářky měla katedra od doby svého vzniku.

Během šedesátých let byla posílena všechna oddělení katedry, z nichž jako první vzniklo oddělení meteorologie a klimatologie; v roce 1962 pak byla rektorem ustavena tři oddělení katedry, která jsou jakýmsi protějškem kateder na jiných vysokých školách, tím se tato oddělení svým významem odlišují od jiných oddělení na fakultě. Jsou to oddělení fyzické geografie a kartografie, ekonomické geografie a meteorologie a klimatologie.

Do počátku šedesátých let vstupovala pak katedra s třemi profesory, dvěma interními a jedním externím docentem, se šesti odbornými asistenty, se dvěma odbornými pracovníky — vysokoškoláky, čtyřmi technickými pracovníky, knihovnicí a sekretářkou. Posílena byla všechna oddělení katedry. Kartografie dostala interního profesora (od roku 1964) a byly jí tak poprvé od osvobození dány podmínky také pro rozvoj vědeckého výzkumu. Zásluhou prof. Šimáka byla kartografie zaměřena na tematické mapy a na tvorbu atlasů a mapování proniklo do všech geografických disciplín. Vedle dynamické klimatologie začala se rozvíjet i mikroklimatologie, mezoklimatologie a bioklimatologie a také hydrologie povrchových a podzemních vod zaznamenala další rozvoj. O rozvoj geomorfologie se vedle prof. Krejčího zasloužil doc. Demek, ředitel Geografického ústavu ČSAV v Brně, s kterýmžto ústavem má katedra od počátku šedesátých let smlouvu o spolupráci. Katedra získala opět interního pracovníka pro biogeografii.

Během šedesátých let katedra vzrostla nejen početně, avšak i co do počtu učitelů s vyšší pedagogickou kvalifikací, což odpovídalo rostoucím nárokům na výuku a výzkum. V roce 1962 byl jmenován docent Netopil, v roce 1964 docent Demek a v roce 1967 docent Šlampa, čímž byla posílena i ekonomická geografie. V roce 1964 byl jmenován mimořádný profesor Šimák a v roce 1965 mimořádný profesor Nosek, který byl v roce 1972 jmenován řádným profesorem.

Krizová léta 1968/69 zasáhla katedru geografie sice citelně, avšak našlo se v ní tolik sil, aby tuto krizi překonala a začala rozvíjet pedagogickou, politickovýchovnou a vědeckovýzkumnou práci v souladu s novou politickou linií a v duchu XIV. sjezdu KSČ. Vedoucím katedry se v roce 1970 stal profesor Nosek. Kvalifikační složení katedry se odchodem profesorů Krejčího roku 1973 a Šimáka roku 1974 a úmrtím docenta Šlampy roku 1973, které značně postihlo možnosti rozvoje ekonomické geografie, značně změnilo i přesto, že v roce 1972 byl externě jmenován docent Macka, zástupce ředitele Geografického ústavu ČSAV; ten se stal opět po deseti letech vedoucím oddělení, které zakládal. Katedra získala konečně interního učitele pro pedologii a geografii půd, jehož potřebu katedra konstatovala již v roce 1964 a další mladé učitele pro geomorfologii a meteorologii a klimatologii.

Studijní plány učitelského studia byly prohloubeny po didaktické stránce a byly do nich zavedeny přednášky o geografické krajině a o ochraně a tvorbě životního prostředí. Studijní plány odborného studia se směřy fyzická geografie a meteorologie,

klimatologie a hydrologie byly rovněž prohloubeny, matematický základ byl rozšířen o programování a systémovou analýzu a byly zavedeny přednášky z geografické krajiny a z životního prostředí a jeho tvorby a ochrany. Jsou připraveny plány odborného studia ekonomické geografie, které započne od školního roku 1975/76. Tím je také odstraňován jeden z posledních důsledků nacistické okupace pro geografii na fakultě. Došlo i k výraznému zkvalitnění výuky jak po stránce odborné, tak i po stránce ideové a politickovýchovné, která byla v šedesátých letech ponechávána značně stranou. Zvýšení činnosti a zájmu katedry o ideové a politickovýchovné působení v geografii se projevilo i uspořádáním Semináře k Engelsově „Dialektice přírody“ oboru geologických a geografických věd v roce 1974 a geografické sekce Ideologicko-metodologické konference přírodovědecké fakulty s celostátní účastí geografů. Ke zkvalitnění výuky po řadu let výrazně přispívala a přispívá řada externích učitelů z různých ústavů a institucí a cvičení a praxe vykonávané často již po řadu let v některých institucích jako jsou např. Hydrometeorologický ústav v Praze a Bratislavě, pobočka Hydrometeorologického ústavu v Ostravě, Ústav fyziky atmosféry ČSAV v Praze, Geotest v Brně a další.

Až do roku 1952 byla konána vědecká příprava na katedře zpravidla externím doktorantským studiem. Od osvobození do roku 1953, v němž bylo udělení akademického titulu RNDr zrušeno, bylo uděleno 37 těchto titulů (oproti 17 z období 1921—1939) a to 5 z meteorologie a klimatologie, 17 z fyzické geografie (geomorfologie, hydrologie, biogeografie), 9 z ekonomické geografie, 3 z regionální geografie a 3 z kartografie. Po obnovení udělování těchto titulů v roce 1966 do roku 1975 jich bylo uděleno čtyřicet z toho 15 z meteorologie a klimatologie, 14 z fyzické geografie (geomorfologie, hydrologie, pedogeografie a biogeografie), 8 z ekonomické a regionální geografie a 3 z kartografie. V současné době má obor geografie čtyři rigorózní komise a to pro fyzickou geografii, pro ekonomickou a regionální geografii, pro meteorologii a klimatologii a pro kartografii.

Jako důležitá součást vysokoškolské reformy bylo zavedení vědecké přípravy formou interních a externích aspirantů a udělování vědeckých hodností kandidáta a doktora věd. První interní aspirant zahájil na katedře studijní pobyt v roce 1952, a to ve fyzické geografii — specializace geomorfologie. Ve specializaci klimatologie se na katedře školil 1 interní aspirant a 5 externích aspirantů a 1 interní aspirant se v současné době školí, v oboru kartografie se školil 1 interní aspirant a ve fyzické geografii se školili dva externí aspiranti. Fakulta je školícím pracovištěm pro fyzickou geografii a její specializace (13-01-9), pro regionální geografii (13-03-9), kartografii (13-04-9) a hydrologii a vodní hospodářství (39—25—9).

Fakulta má právo udělovat hodnost kandidáta geografických věd ve fyzické geografii, ekonomické geografii, regionální geografii, kartografii i hodnot doktora geografických věd (13). Na fakultě bylo až dosud obhájeno a uděleno 20 hodností kandidátů věd.

Studiu a vědeckému výzkumu slouží velká knihovna, která vznikla v roce 1972 sloučením knihovny bývalého ústavu založená r. 1921 a knihoven bývalých dvou oddělení. V roce 1939 v době uzavření vysokých škol měla 8654 svazků. Od roku 1948 kdy měla 10 893 svazků, vzrostla do počátku roku 1975 na 22 701 svazků, tedy na dvojnásobek a ke stavu z roku 1939 téměř na trojnásobek. Mapová sbírka založená v roce 1921 měla v roce 1939 celkem 2075 kusů, v roce 1948 již 5361 kusů a na počátku roku 1975 již 20 608 kusů, a to po skartaci více než 1000 map, tedy téměř desetinásobek proti stavu z roku 1939 a téměř čtyřnásobek proti stavu z roku 1948.

Také počet učitelů a odborných pracovníků s vysokoškolským vzděláním se oproti

stavu z roku 1939 zvýšil na více než dvojnásobek; technické síly tehdejší ústav neměl. Od roku 1945 do počátku roku 1975 publikovali pracovníci za jejich pracovního pobytu na katedře celkem 510 prací, z toho 28 učebnic, příruček a dalších knižních publikací, 205 vědeckých rozprav a článků, 9 map a 308 vědecko-populárních článků, recenzí a zpráv. Tyto práce jsou většinou výsledky řady fakultních, resortních a státních výzkumů katedry za třicet let její činnosti. Zaměřením a výsledky těchto výzkumů se zde nebudou zabývat, protože jsou publikovány v Ročenkách Univerzity J. E. Purkyně. Vedle toho byla vypracována řada elaborátů, expertíz a zpráv pro potřeby krajských a okresních národních výborů, pro různé ústavy a projekční instituce téměř ze všech geografických disciplín, které se uplatňují v praxi.

Tyto údaje i třicetileté období velkého vývoje katedry geografie ukazují, že tohoto růstu a úspěchů v práci mohlo být i přes naše chyby dosaženo jen díky osvobození naší vlasti Sovětskou armádou a díky socialistickému společenskému systému.

K jeho dalšímu upevňování a prohlubování a k plnění cílů vytčených KSČ a vládou bude katedra geografie ve své další činnosti přispívat ze všech svých sil.

